

Doktori (PhD) értekezés tézisei

A hálózatok földjén.

**A Bihar vármegyei Nagyléta község gazdasága és társadalma a környezet-
történet és a hálózattudomány látószögében, 1870–1929**

Buzgó Gábor

Témavezető: Dr. Szilágyi Zsolt

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2025

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A dolgozat középpontjában a Bihar vármegyei Nagyléta község gazdasági- és társadalmi viszonyainak feltárása áll a 19. és a 20. század tágan értelmezett fordulóján, 1870 és 1929 között. Bár a Nagylétával kapcsolatos vizsgálataimban egy századfordulós falu történeti mélyfűrésására törekedtem, a kutatási eredményeket igyekeztem szélesebb környezetben, az Érmellék, az Alföld és a Kárpát-medence kontextusában is elhelyezni. A kutatás 1870-es évek elejétől való indítását részben az indokolta, hogy 1871-től vált az úrbéres föld korlátlanul szabadforgalmú földtulajdonná, ettől kezdve lehetett az egyes parcellákat felosztva is eladni és megvásárolni, addig csak az egész (volt) jobbágytelket (ház, szántó és rét) lehetett értékesíteni. Továbbá az 1870-es évek elején zajlott le az utolsó nagy népesedési katasztrófa, 1873-ban tört ki a gazdasági válság, illetve az 1870-es évtizedben állt be fordulat a gabonapiacon, megszakadt a nagy gabonakonjunktúra és gabonaár-depresszió következett. Ezek a tényezők, folyamatok, s az általuk kiváltott gazdasági- és társadalmi kihívások mind számottevően befolyásolták, korlátozták a lokális társadalom tagjai előtt megnyíló lehetőségeket. A vizsgálat záródátumának azért az 1929-es évet választottam, mert így a helyi társadalom kapcsolatrendszerét három generáción keresztül tehettem elemzés tárgyává.

Témaválasztásomat az indokolta, hogy kutatási témámat a PhD-képzés előtt is Nagyléta gazdasági- és társadalmi folyamatainak vizsgálata alkotta, melynek keretében akkor még elsősorban a két világháború közötti időszak viszonyaira koncentrálna a helyi társadalom végrendeletet hagyó csoportjai kerültek a vizsgálat homlokterébe, majd ezt követően a trianoni államhatárnak az 1920 után határmentivé váló falura való hatását elemeztem. Korábbi kutatási tapasztalatomra alapozva a PhD-képzés keretében a vizsgálat időkeretének kibővítésével tovább folytattam Nagylétával kapcsolatos vizsgálataimat, melyeket igyekeztem részben a környezettörténet, részben a hálózattudomány kontextusába illeszteni. A hazai környezettörténeti kutatásokban egy táj átalakulásában szerepet játszó antropogén és természetes folyamatok felvázolásával, illetve az éghajlati anomáliák, a termés és a demográfia együttes, komplex vizsgálatával eddig nem sokan foglalkoztak. Az agrárgazdaságra épülő lokális paraszti társadalom hálózatait, kapcsolatrendszerét a modern hálózattudomány módszertani eszköztárának a történeti vizsgálatba való beemelésével elemeztem, amire a hazai társadalomtörténet-írásban ismereteim szerint még nem történt kísérlet. A társadalmi térben konstruálódó rokonsági, műrokonsági kapcsolatok feltárásával az eddigiekhez képest más minőségben váltak megérthetővé a helyi társadalomban rég letűnt csoportképző stratégiák.

A dolgozatban három fő történelmi kérdés vizsgálatára törekedtem, amelyek (1) a 19. század második felében lezajló vízrendezés, mocsárlecsapolás, s (2) a trianoni határváltozás hatása a helyi gazdaságra, társadalomra, illetve (3) az 1870-es éveket jellemző demográfiai válság és a demográfiai átmenet értelmezése. Ezen kérdések mentén az értekezés egyik fő célkitűzése volt a lokális társadalom és gazdaság strukturális változásainak megragadása a 19. század második felében és a 20. század első harmadában. A vízrendezéssel kapcsolatban további kérdésként merült fel, hogy a település határában, tágabb értelemben a tájban, az Érmelléken milyen környezeti változások játszódtak le a vizsgált korszakban, a helyi társadalom hogyan igyekezett ellensúlyozni ezeket a változásokat, miként próbált meg alkalmazkodni és válaszokat találni a felmerülő földrajzi eredetű kihívásokra. A táj folyamatban lévő átalakulása, a határhasználat megváltozása, a település domborzati viszonyainak adottsága és a mikrorégió gazdasági potenciáljának differenciái hogyan befolyásolták a helyi lakosság belső gazdasági-társadalmi kapcsolatait, a helyi konfliktusmezők egy részét, illetve azokat a kereteket, amelyek az ágensek válaszreakcióit korlátozhatták. Az éghajlati anomáliák hogyan befolyásolták a terméseredményeket, mindez hogyan hozható összefüggésbe a demográfiai folyamatokkal? A dolgozat második felében Nagyléta társadalmának kapcsolatrendszerét a vizsgálat fókuszpontjába állítva, a lokális skálafüggetlen hálózatokat három különböző kontextusban, a keresztszülők, a násznagyok és a házassági kapcsolatok összefüggésében értelmeztem. A hálózati megközelítésre épülő fejezetekkel elsősorban a hazai társadalomtörténet-írásban született hasonló vizsgálatokban eddig alkalmazott módszerekhez, az adatok vizualizációjához tudtam építőköveket hozzátenni. A fokszámeloszlás mellett ugyanis kísérletet tettem a legrövidebb utak, „kis világok” és a hálózatos csoportok vizsgálatára is. A dolgozat további célkitűzése volt a kutatási eredményekkel a népszerű keresztszülők és násznagyok személyi összetételének témájához, a csoportképződés, illetve a társadalmi mobilitás, integráció kérdéséhez kapcsolódni.

2. Az alkalmazott módszerek vázolója

A dolgozatban alapvetően kvantitatív elemzési módszereket alkalmaztam. A történelmi demográfia és a hálózatelemzés módszerét alkalmazó fejezetek elemzéseinek fő forrásbázisát a nagylétei egyházi- és polgári anyakönyvek alkották. Az anyakönyvekből MS Excel-adatbázist építettem, mely a munka során a legidőigényesebb folyamatnak bizonyult. Az adatbázis lehetőséget biztosított az egyes családok generációkon keresztül való nyomon követésére. Az 1870 és 1929 közötti időszakra vonatkozóan felépített adatbázis a Nagylétei Anyakönyvek Történelmi Adatbázisa címet kapta, s jelenleg 19458 rekordot tartalmaz. A rokonsági, műrokoni hálózatok

vizsgálatához az adatbázisnak alkalmasnak kellett lennie az egyének összekapcsolására, vagyis relációs adatbázist kellett létrehoznom. Az adatbázis felépítése után az egyénekhez hozzá kellett rendelnem egy egyedi személyazonosító kódot. A kódolást a református házassági anyakönyvbe 1870-ben elsőként bejegyzett házaspárral kezdtem, kódként egy ötjegyű számot adtam meg. Az adatbázisban szereplő személyeknek 10011-től egészen 16960-ig osztottam ki kódokat, így abban jelenleg 6949 személy szerepel. Az egyes személyek összekapcsolásához a családrekonstrukció módszerét alkalmaztam. A társadalmi térben formálódó kapcsolatok vizualizációjához a Gephi hálózatelemző szoftvert használtam.

A 19. század második felében, illetve a 20. század elején lezajló tájatalakulás nyomán követhetéséhez forrásként főként a korszakban keletkezett katonai térképeket (II., III. katonai felmérés, 1941-es katonai felmérés), a település kataszteri térképét, kataszteri felvételi előrajzait, kataszteri telekkönyvét (melyek mindegyike 1888-ban keletkezett), illetve az 1910-es kataszteri birtokíveket használtam. Továbbá az elemzésbe bevontam a korszakban keletkezett, a földhasználatot települési szinten bemutató statisztikai kiadványokat is. A kataszteri telekkönyvből szintén Excel-adatbázist építettem, mely 8950 rekordot tartalmaz. A telekkönyvben rögzítették 1-től 8932-ig a helyrajzi számokat, valamint az adott földparcella tulajdonosának nevét, annak házszám szerinti lakhelyét, a művelési ágat és a területi kiterjedését. A telekkönyv különös forrásértékét az adta, hogy az egyes parcelláknál feltüntették, ha az ártérhez tartozott, így lehetőség nyílt az 1888-as évre vonatkozóan az ártér kiterjedésének rekonstrukciójára, emellett meghatározható volt, hogy abban az évben az egyes családokhoz mekkora kiterjedésű földbirtok tartozott. Az 1864-es úrbéri telekkönyvből és az 1910-es kataszteri birtokívekből szintén Excel-adatbázist építettem, s a három időmetszetből származó adatokra támaszkodva vontam le következtetéseket a helyi birtokstruktúrára, s az (agrár)társadalom szerkezetének változására.

Az értekezésben látható térképek adatvizualizációjához az ArcMap térinformatikai szoftvert használtam, melynek előnye, hogy viszonylag gyorsan lehet megjeleníteni nagy mennyiségű adatot. A település bel-és külterületére vonatkozó adatok térképen való megjelenítéséhez kétféle módszert alkalmaztam, a belterületnél pontokon, a külterületnél poligonokon ábrázoltam az adatokat. A település 1888-as kataszteri térképének egy részét az ArcMap szoftverben előbb georeferáltam, ezután a belterületi telkekhez hozzárendeltem a GPS koordinátákat, illetve a külterületi parcellákhoz elkészítettem a poligonokat, majd a GPS pontokhoz és a poligonokhoz hozzárendeltem a parcellák helyrajzi számát, így az Excel-adatbázisok és a térkép összekapcsolhatóvá vált egymással. Az adatok térképen való vizualizációjával, például a népszerű keresztszülők és keresztyermekiek lakhelyének a falu belterületén való elhelyezésével, lehetőség nyílt a fizikai térben zajló folyamatok elemzésére is.

Bár vizsgálataim alapvetően mikroszintű gazdaság- és társadalomtörténeti elemzések, az eredményeket igyekeztem elhelyezni a mezo- és makroszintű folyamatokban, s alkalmazni a Bernard Lepetit-féle léptékváltást. Ennek megfelelően például a Nagylétán antropogén hatásra végbement tájatalakítást összevetettem a mikrorégióban, illetve a nagytájban (Tiszántúl, Alföld) zajló gazdasági-, társadalmi folyamatokkal. A léptékek változtatását próbáltam megvalósítani az éghajlati anomáliákat, a terméseredményeket és a demográfiai folyamatokat elemző fejezetben is.

3. Az eredmények tézisszerű felsorolása

3.1. Hogyan ment végbe Nagylétán, s az Érmelléken az antropogén tájatalakítás? A táj megváltozása hogyan hatott vissza a társadalomra?

A 19. század második felében az Alföldön, kivált a Tiszántúlon általában a rét és legelő rovására terjedtek ki a szántóföldek. Nagylétán a Ligeti tagbirtokok dűlőben a táj antropogén átalakítása az erdőségek kitermelésével és szántófölddé alakításával már a vízrendezés előtt, az 1860-as években megkezdődött, s ezzel a tájhasználat részben elszakadt a termőhelyi adottságoktól. A vizsgált térségben tehát az általánostól eltérő folyamat érvényesült. Az erdők kitermelésével megváltoztak a táj hidrológiai viszonyai, melynek hatására a magaslatokról leszivárgó víz a lapályokban gyűlhetett össze. A Debrecenben mért csapadékösszeg adatok szerint az 1870-es, 1880-as évek fordulóján csapadékosabbá vált az éghajlat, vagyis a táj arculatának megváltozásához természetes folyamat is hozzájárult. Részben a csapadékosabb éghajlat, részben a nyírségi birtokosok szakszerűtlen vízlevezetési kísérlete miatt az Érmelléken is szükségessé vált a belvízlevezető csatornák kiépítése, mely magával vonta a szántóföldek újabb expanzióját az 1890-es években. A szántóföldek kiterjedése nagyrészt rossz minőségű homoktalajon valósult meg, a tájhasználat újfent elvált a termőhelyi adottságoktól. Az új szántóföldek nem biztosítottak kiemelkedő bevételnövekedést a mikrorégió lakossága számára. A belvízlevezető csatornák kiépülésével párhuzamosan azonban egy másik tájatalakító folyamat is kibontakozott az 1890-es években, a filoxéravészre reagálva Nagylétán és Újlétán, valamint az Érmellék egy részén megkezdődött a homoktalaj szőlőskertekként való hasznosítása. A szőlők telepítése elősegíthette a nyílt homokfelületek megfogását, így a korábban végbement (1860-as évek) antropogén tájatalakításhoz (erdők helyét átvevő szántóföldek) jobban alkalmazkodó területhasznosítás, szőlőművelés alakult ki. A vasúthálózatba való bekapcsolódás és a szőlőművelés kiterjesztése

kedvező hatással lehetett a térség gazdaságára, mely utat nyithatott a vagyonosodás előtt, elősegítve a paraszti társadalom átalakulását, a polgárosodás felgyorsulását.

A környezettörténet egyik alapvető kérdésfelvetése, hogy a változó környezet, az átalakuló táj hogyan hat vissza a társadalomra. A rossz minőségű talajon kialakított szántóföldek gyenge terméshozama hosszú távon mind az újlétai, mind a nagylétai birtokosokra negatívan hatott. Egy ideig a gabonakonjunktúra miatti magas gabonaár ugyan kompenzálhatta a gyenge termést, azonban az 1870-es évek közepétől, a gabonaáresést követően erre már nem volt lehetőség. A táj átalakulásával összefüggésben vizsgálat tárgyát képezte, hogy Nagylétán a helyi társadalomnak mely csoportjai próbáltak meg a változásokból profitálni. Nagylétán a homokföldek döntő többségben a helybeli református családok kezébe kerültek. Ezek a családok a teljes nagylétai földbirtokukat tekintve a helyi birtokstruktúrához képest jobb anyagi körülményekkel rendelkeztek. Az 1888-as kataszteri telekkönyv adatainak és a házassági kapcsolatok alakulásának összevetéséből az volt megállapítható, hogy ezen családok gyermekei vagyoni szempontból általában előnytelen házasságot tudtak kötni. A birtokosok további sorsát igyekeztem nyomon követni az 1910-es kataszteri birtokívekben, akiknél ez lehetséges volt, láthatóvá vált, hogy a Ligeti tagbirtokokban fekvő parcelláktól saját maguk vagy leszármazottjaik időközben megváltak, mely azt jelezheti, hogy a mezőgazdasági határnak ez a része a szántóföldi növénytermesztés szempontjából továbbra is gyenge gazdasági potenciállal rendelkezhetett. A filoxé-ravésszel a Ligeti tagbirtokok helyzete is megváltozott, immunis homoktalaja felértékelődött, melyen szőlőskertek alakultak. Az Újlétán telepített szőlők viszont nem a helyi társadalom, hanem az elpusztult hegyvidéki borvidékekről érkező, az újratelepítéshez tőkével rendelkező szőlősgazdák kezébe kerültek. A helybeli tőkeszegény lakosság Újlétán a filoxéra miatt kínáló lehetőséget sem tudta kihasználni.

3.2. Hogyan alakult Nagylétán, az Érmelléken és Bihar vármegyében az 1870-es évek gazdasági-, illetve demográfiai válsága, s a demográfiai átmenet?

A 19. század utolsó harmadát jellemző demográfiai folyamatok, illetve az 1870-es évek gazdasági válságának vizsgálata három léptékben, Nagyléta, az Érmellék és Bihar vármegye szintjén valósult meg. Az 1870-es évek elején kibontakozó gazdasági válság Biharban hamarabb kezdődött, illetve később ért véget, mint országos viszonylatban. Az időjárás anomáliákból fakadó rossz termésű évek demográfiára gyakorolt hatása a 18. századtól egyre csökkent Európában a mezőgazdaság modernizációjával, illetve a közlekedési infrastruktúra fejlődésével, azonban a sorozatosan jelentkező gyenge termésű éveknek regionálisan még a 19. század második felében

is negatív hatása lehetett elsősorban a halandóságra. Erre enged következtetni az a tényező, hogy Biharban és a vizsgált mikrorégióban a rossz termésű évek és a hosszan elnyúló demográfiai válság párhuzamosan jelentkezett. A demográfiai válság tekintetében arra a megállapításra jutottam, hogy Katus László országos demográfiai vizsgálatával szemben, Biharban és az Érmelléken, valamint Nagylétán, nemhogy növekedni kezdett a halálozások száma már 1873 előtt – amely ekkor még nem fordult át természetes fogyásba –, hanem ellenkezőleg, ebben a térségben már 1871-ben is természetes fogyás bizonyítható. A különböző járványok vizsgálata alapján kimutatható volt, hogy a demográfiai depresszió kialakulásában a koleránál a többi járványnak együttesen nagyobb szerepe volt, vagyis helyi szinten nem érvényesült a szakirodalom azon állítása, mely szerint a demográfiai válságért a kolera a felelős. Nagylétán a járványos betegségek az egyes felekezeti csoportokra eltérően hatottak, közülük különösen a görögkatolikusokat érintették negatívan. A reformátusoknál a többlethalandóság ellenére az 1870-es években pozitívan alakult a természetes szaporodás, de az 1869-es és az 1880-as népszámlálás között a közösséget mégis tényleges fogyás jellemezte. Mindez elvándorlásra utal, amelyet az egymást követő rossz termésű évek ösztönözhettek.

Az alapvető demográfiai mutatók, a csecsemőhalandóság, a nyers születési- és halálozási arányszám alapján elmondható, hogy Nagylétán a demográfiai átmenet a kárpát-medencei viszonyokhoz képest sok tekintetben eltérően alakult. A falu két legnagyobb felekezete a demográfiai viselkedést tekintve eltérő mintázatot mutatott. A reformátusok demográfiai mutatói az 1890-es évektől igazodtak az országos trendekhez, vagyis mind a születések, mind a halálozások száma tartós csökkenésnek indult, s alapvetően kedvezően alakult. Mindez egy változó társadalom képét mutatja. Ehhez képest a görögkatolikusoknál hosszabb ideig megmaradt a magas termékenység és magas halandóság, s esetükben a csecsemőhalandóság a századforduló után sem csökkent az országos szintre.

3.3. Hogyan hatott a trianoni államhatár Nagyléta gazdaságára és társadalmára?

A település piacközponti szerepköre a trianoni határváltozás után is megmaradt, s az új államhatár valószínűleg dinamizálhatta is a település gazdaságát és társadalmát. Az 1920-as határváltozás azért nem érintette mélyen a térség gazdaságát, mert az eleve Debrecen felé gravitált. A határváltozás egy gazdasági tekintetben mégis negatívan hathatott. A 19. század végén az Érmellék hagyományos szőlőtermő vidékén és Nagyvárad környékén a filoxéra hatására csökkent a szőlőművelés volumene, mely térség felvevőpiacot jelenthetett a táj átalakításával új funkciót kapott nagylétai homoktalajon termelt szőlő számára. A térség azonban Trianon után

elvezíthette ezt a piacot, részben ez indokolhatja a szőlőtermelés bővülésének elmaradását az 1920 utáni időszakban. Trianon gazdasági hatása mellett annak feltárására is kísérletet tettem, hogy az hogyan hatott a helyi társadalom házassági kapcsolataira. A számításokat több időmetszetre is elvégeztem, az 1920 utáni időszakra kapott eredményeket a 19. század utolsó harmadával, illetve a századforduló időszakával igyekeztem összehasonlítani. A vizsgálati eredmények szerint a településen jelen lévő különböző felekezetek házassági kapcsolatrendszerére eltérően hatott a határváltozás, legkevésbé a református első házasságokat, míg legmélyebben a római katolikus és izraelita közösséget érintette, bár azt hozzá kell tenni, hogy ebben a felekezeti helyett a foglalkozásnak lehetett nagyobb szerepe. Ugyanis míg a reformátusok jellemzően földművesek voltak, addig a római katolikusok és az izraeliták többségében iparral és kereskedelemmel foglalkoztak. Az iparosok és a kereskedők mozgékonyabbak voltak, őket más házassági mintázat jellemezte. A házassági kapcsolatok alapján elmondható, hogy az államhatár a kapcsolatokra csak szűk térben hathatott, hiszen Nagyléta esetében az 1920 után határon túlivá vált települések közül már Trianon előtt is csak a szomszédos Bihardiószeggel volt szorosabb kapcsolat, a távolabbi községekkel inkább csak alkalomszerű.

3.4. Kik közül kerültek ki a népszerű keresztszülők és násznagyok, s milyen szerepük volt a lokális társadalomban?

Az értekezés második felében kaptak helyet a lokális társadalom református közösségének rejtett hálózatait feltáró elemzések. A hálózatelemzés során rég letűnt csoportképző stratégiák kerültek felszínre. A lokális hálózatokat három különböző kontextusban, a házassági kapcsolatok, a násznagyok, valamint a keresztszülők összefüggésében értelmeztem. A népszerű keresztszülők kapcsolatai alapján kirajzolt hálózatos csoportok megmutatták, hogy a lokális társadalom egyes csoportjai az „ikonikus” figurák köré szerveződtek. Ezáltal a helyi társadalmak csoportképződésének egy újfajta formája vált lehetségessé. A népszerű keresztszülők és násznagyok egy része a 19. század második felében jelentkező földszerzési lehetőségeket használta ki sikeresen, ott voltak a dohánytermesztők között, a helyi döntéshozó testületekben, a község előljáróságában, a presbitériumban, s voltak közöttük vállalkozók is. A vizsgált időszakot jellemző, folyamatban lévő átalakulások (a határhasználat megváltozása, a mezőgazdasági határ domborzati viszonyainak adottsága és a mikrorégió gazdasági potenciáljának differenciái) mind számottevően befolyásolták a lokális társadalom belső gazdasági-társadalmi kapcsolatait, így a népszerű keresztszülőket és násznagyokat is. Ezek a személyek döntéshozóként rendelkeztek a falu erőforrásaival, s hálózati pozíciójuknál fogva az információáramlás fontos csatornáit

voltak. Ezáltal cselekvőként aktív alakítói lehettek a helyi folyamatoknak, s befolyásuk lehetett a társadalom szerveződésében. A népszerű keresztszülők között foglalt helyet a vizsgált időszakban tevékenykedő két lelkész, akiknek a felkérése helyi szokás lehetett. Szűcs Károly és Marjai Péter kapcsolatai egymáshoz képest eltérő módon épültek fel, előbbi keresztyermekének szülei differenciáltabb vagyoni helyzetből kerültek ki, utóbbi viszont nagyrészt a telekkel rendelkezők gyermekeit keresztelte, mely hálózatra később politikai tevékenységét is alapozhatta. A népszerű keresztszülők egy részénél kibontakozott a meddő, illetve gyermek nélküli családok stratégiája, akik valószínűleg a keresztszülőségen keresztül igyekeztek szélesíteni társadalmi kapcsolathálójukat. A lokális társadalomban a keresztszülőség intézménye talán az integráció egyik lehetséges módja is lehetett a helyben születettek és a beköltözők számára egyaránt. A keresztszülőségen keresztül nyílt mód a reformátusok és görögkatolikusok között a társadalmi határátlépésre.

A jegyespárok násznagyokhoz (házassági tanúkhöz) fűződő viszonyainak feltárására a hazai társadalomtörténet-írásban ismereteim szerint még nem volt példa. A kutatás lehetőséget kínált a népszerű keresztszülők és násznagyok személyi összetételének komparatív elemzésére. A vizsgálat szerint voltak olyan egyének, akik egyszerre voltak népszerű keresztszülők és násznagyok, azonban a keresztyermek és a jegyespárok személye néhány kivételt leszámítva többségében eltért, így a két intézmény is elvált egymástól. A népszerű keresztszülők és násznagyok kapcsolatainak a falu belterületi térszerkezetében való elhelyezésével többféle mintázat rajzolódott ki. A törzsökös családokból származó, földműves foglalkozású népszerű keresztszülőknél és násznagyoknál a kapcsolatok térbeli elrendeződése a lakóhely közelében mutatott sűrűsödést, ezek szomszédsági, rokonsági relációk lehettek. A népszerű keresztszülők és násznagyok ebben a térben számíthattak köztisztelőben álló személyeknek. A foglalkozásszerkezeti, vagyoni és térbeli elemzések arra világítottak rá, hogy a kisbirtokos násznagyok népszerűségének alapja lehetett a földbirtok pusztá megléte, illetve annak mérete, ahogyan az is, hogy a településre beköltözött párok számára a köztisztelőben álló személyek felkérése szintén a helyi közösségbe való befogadás egyik lehetséges módja, mobilitási csatornája lehetett.

3.5. A helyi közösséget milyen párválasztási stratégiák (vagyoni szempontból kiegyenlített vagy aszimmetrikus kapcsolatok) jellemezték a vizsgált időszakban?

A paraszti társadalom házassági stratégiájával kapcsolatban a hazai társadalomtörténet és a néprajzi szakirodalom azt hangsúlyozta, hogy a házaspárok főként hasonló vagyoni, jövedelmi helyzetben lévő családokból kerültek ki. Nagyléta református közössége esetében ezt a tézist

az elvégzett kvantitatív vizsgálatok alapján az 1883 és 1893 közötti időszakra, a századfordulóra és a két világháború közti időszakra sem lehetett bizonyítani, mert azt jelentős részben aszimmetrikus kapcsolatok jellemezték. A párválasztásban a vagyon mellett más pozíciók is fontos szerepet játszottak. A belső (endogám) kapcsolatokkal rendelkező családoknál megállapítható volt, hogy a föld mellett a házastárs kiválasztásában a társadalmi beágyazottság is ugyanolyan fontos lehetett. A házassági kapcsolatok alapján kirajzolódó hálózatban a központi figuráknak, a családfőknek csak egy része tartozott a nagygazdák közé. Esetükben a mikrocsoportokon belüli több belső kapcsolat kialakítása presztízskérdés is lehetett.

Nyilvántartási szám: DEENK/80/2025.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Buzgó Gábor
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10073269

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (5)

- Buzgó, G.:** A csoportképződés lehetséges útjai Nagylétán a 20. század első harmadában.
In: Demográfia & Politika : Kihívások, korlátok, alkalmazkodási módok. Szerk.: Csikós Gábor; Horváth Gergely Krisztián; Ö. Kovács József, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 85-118, 2023, (Vidéktörténet, ISSN 2498-8804 ; 4) ISBN: 9789634163800
- Buzgó, G.:** Az éghajlati anomáliák gazdasági- és társadalmi hatása bihari falvakban a 19. század második felében.
In: Korszakokról korszerűen : A 2022. április 29/30-án megrendezett Modernkortörténeti Doktorandusz Konferencia tanulmányai I.. Szerk.: Püski Levente; Ónadi Sándor; Schrek Katalin; Sipos Nikoletta, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézet, Debrecen, 35-52, 2023. ISBN: 9789634905608
- Buzgó, G.:** Komóság, rokonság, hálózat: Keresztszülők a bihari Nagylétán.
In: Hálózatok és kapcsolatok : A Hajnal István Kör - Társadalomtörténeti Egyesület 2021. évi, székesfehérvári konferenciájának tanulmánykötete. Szerk.: Ballabás Dániel; Pap József, Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület; ; Székesfehérvár : Székesfehérvár Városi Levéltár és Kutatóintézet; Eger : Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, Szeged, 27-41, 2023, (Rendi társadalom - polgári társadalom 2060-2332 ; 35) ISBN: 9789634962533
- Buzgó, G.:** A trianoni államhatár hatása a Tiszántúlon fekvő települések társadalmára 1901 és 1941 között.
In: Határ, határhelyzet, határátlépés : A határok fizikai és mentális működése, változása és emlékezete. A Hajnal István Kör - Társadalomtörténeti Egyesület 2020. évi, pécsi konferenciájának tanulmánykötete. Szerk.: Kiss Zsuzsanna; Szilágyi Zsolt, Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület, Szeged, 381-394, 2022, (Rendi társadalom - polgári társadalom, ISSN 2060-2332; 34.) ISBN: 9789634962359
- Buzgó, G.:** Etnikai és felekezeti csoportok Nagylétán a 19. század utolsó harmadában.
In: Harmincévesek vagyunk! : a Létavértesi Román Kulturális Egyesület története. Szerk.: Erdei Gábor, Lícium-Art Könyvkiadó Kft., Debrecen, 21-29, 2022. ISBN: 9786155403217

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

6. **Buzgó, G.:** Násznagyok társadalmi kapcsolatai a bihari Nagylétán a 20. század elején.
Agrártört. Szle. 63 (1-4), 237-257, 2022. ISSN: 0002-1105.
7. **Buzgó, G.:** A határmentiség kérdése és Nagyléta: Társadalmi és gazdasági változások egy bihari faluban Trianon után.
Századok. 155 (1), 69-98, 2021. ISSN: 0039-8098.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

8. **Buzgó, G.:** A regionális kutatások eredményeinek felhasználása (lehetőségek és korlátok) a mikroszintű vizsgálatokban.
In: Fénytörésben. Struktúrák, lokalitások, mintázatok. Szerk.: Csikós Gábor; Hegedűs István; Horváth Gergely Krisztián; Ö. Kovács József, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 267-273, 2021, (Vidéktörténet, ISSN 2498-8804 ; 3.) ISBN: 9789634162605
9. **Buzgó, G.:** A nagylétai görögkatolikusok házassági kapcsolatai a 20. század első harmadában.
In: Az érmelléki görögkatolikus egyházak nemzetiségi kapcsolatai, különösen tekintettel Nagylétára. Szerk.: Erdei Gábor, Lícium-Art Könyvkiadó- és Kereskedelmi Kft., [Debrecen], 79-102, 2019. ISBN: 9786158150811

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (1)

10. **Buzgó, G.:** Relațiile matrimoniale ale greco-catolicilor din Leta Mare în prima treime a secolului 20.
In: Az érmelléki görögkatolikus egyházak nemzetiségi kapcsolatai, különösen tekintettel Nagylétára = Relațiile de naționalitate ale Bisericii Greco-Catolice din Valea Erului, cu deosebită atenție la Leta Mare. Ed.: Erdei, Gábor, Lícium-Art Könyvkiadó- és Kereskedelmi Kft., Debrecen, 179-203, 2019. ISBN: 9786158150811

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

11. **Buzgó, G.:** A trianoni államhatár hatása a Nyírség és a Szatmári-síkság társadalmára 1900 és 1941 között.
Új Nézőpont. 8 (2), 57-67, 2021. ISSN: 2064-7042.
12. **Buzgó, G.:** Földreform a Bihar vármegyei Nagylétán az 1920-as években.
Tört. Szle. 62 (3), 453-469, 2020. ISSN: 0040-9634.
13. **Buzgó, G.:** Az életút végén: Idős emberek sorsa a Bihar vármegyei Nagylétán az 1930-as években.
Korall. 20 (77), 91-116, 2019. ISSN: 1586-2410.

14. **Buzgó, G.:** Végrendelkező társadalmi csoportok Nagylétán 1932 és 1939 között.

Hallg. Műhtanulm. 4, 136-162, 2017. ISSN: 2063-6024.

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2025.03.11.

